

MARIA GOŁDA-SOBCZAK, *Krym jako przedmiot sporu ukraińsko-rosyjskiego*, wyd. II, Poznań: Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM 2016, ss. 378.

DOI:<http://dx.doi.org/10.18290/rns.2017.9.1-10>

Radykalne zmiany systemu politycznego na Ukrainie w zasadniczy sposób odmieniły sytuację geopolityczną w tym regionie, jak i poziom bezpieczeństwa międzynarodowego. Zwłaszcza Rosja nie mogła się pogodzić, że Krym przypadł Ukrainie. Wywołała ona najpierw kryzys polityczny w tym regionie, a następnie dokonała agresji przeciwko Ukrainie anektując Półwysep Krymski. Aneksja Krymu przez Rosję tworzy istotny precedens w stosunkach międzynarodowych, który może zostać wykorzystany w wielu konfliktach terytorialnych na świecie. Rodzi też istotne konsekwencje dla stosunków ukraińsko-rosyjskich. Przyszła normalizacja stosunków między tymi państwami będzie trudna do osiągnięcia, a ich relacje charakteryzować się będą oskarżeniami i permanentnym kryzysem. We wzajemnych relacjach między Rosją a Ukrainą będzie więc rozwijać się przemoc, obluda i konfrontacja.

W prezentowanym opracowaniu dr Maria Gołda-Sobczak przedstawiła uwarunkowania i przebieg tych procesów oraz ich konsekwencje polityczne i prawne dla sytuacji międzynarodowej i bezpieczeństwa w regionie Europy Środkowej i Wschodniej. Temat rozprawy i jego opracowanie przez autorkę jest twórcze, ciekawe i ważne, zwłaszcza w obliczu potrzeby zestawienia nie tylko polityki zagranicznej Rosji i Ukrainy wobec siebie, ale i zachowań innych państw i organizacji międzynarodowych wobec coraz rozleglejszego konfliktu. Oczywiście w tak rozległej tematyce historycznej i aktualnej (politycznej i prawnej), gdzie trudno jest o całkowitą zgodę w poglądach i ocenach, a nawet trudno o zgodę w ogóle, autorka daje ujęcia słuszne, poprawne, godne dyskusji.

Praca składa się z ośmiu rozdziałów. W pierwszych czterech rozdziałach wprowadza ona słusznie rozbudowaną część historyczną, wyjaśniając i interpretując etapy ewolucji tych stosunków od czasów najdawniejszych – sprzed naszej ery, aby przejść do omówienia obecnej „jakości” tych relacji w czasach M. Gorbaczowa, B. Jelcyna i W. Putina (rozd. 5-8).

U podstaw takiego podejścia niewątpliwie jest przeświadczenie, że badacze stosunków międzynarodowych nie dostrzegają dostatecznie historii jako istotnego elementu kształtującego świadomość narodową, polityczną, prawną, ważnej podstawy w negocjacjach. Stąd pierwsza część pracy (rozd.1-4) ma nachylenie historyczne, stanowiąc podbudowę dla kolejnych rozważań politologicznych i prawnomiędzynarodowych. W drugiej części pracy podjęto kwestie wyłącznie politologiczne i prawnomiędzynarodowe, analizując zakres i charakter roszczeń terytorialnych Federacji Rosyjskiej wobec Krymu i Ukrainy.

Autorka sprawnie posługuje się wiedzą z zakresu politologii, stosunków międzynarodowych, prawa międzynarodowego i historii. Dokumentuje to posługując się właściwymi metodami badawczymi dla politologii, prawa i historii. Przedmiot rozpra-

wy wymagał wykorzystania zarówno szerokiej oraz zróżnicowanej bazy źródłowej, jak i odwołania się do obszernej literatury przedmiotu.

Liczące 378 stron opracowanie obejmuje zarówno rozważania teoretyczne, jak też krytyczną analizę i ocenę sporu o Krym pomiędzy Rosją a Ukrainą. Oparty na zgodnej z metodologią pracy naukowej warsztat sprawia, że praca jest znakomicie udokumentowana. Bibliografia, w której autorka wyodrębnia źródła i opracowania nie tylko polskie, ale i rosyjskie, ukraińskie, niemieckie, angielskie, francuskie, amerykańskie i in., obejmuje ponad 100 stron. Jest to dojrzałe opracowanie autorskie, oparte na tzw. pierwotnych badaniach materiałów źródłowych.

Praca jest rezultatem rzetelnego wysiłku naukowego i wskazuje na to, że autorka orientuje się wyjątkowo dobrze nie tylko w problematyce politologicznej, ale również w stosunkach międzynarodowych, prawa międzynarodowego i historii.

Należy podkreślić, że zarówno ujęcie tematu, jak osiągnięte w tej pracy rezultaty końcowe dowodzą znakomitego opanowania przez dr M. Gołdę-Sobczak warsztatu naukowego, a co za tym idzie – predestynują ją do prowadzenia samodzielnych prac naukowo-badawczych. Autorka nie pominęła żadnego wymogu pisarstwa naukowego. Opracowanie to charakteryzuje przejrzystość, jasność wywodów, konkretność. Konsekwentnie udowadnia wszystkie tezy swojej pracy, sprawnie i kompetentnie odrzuca wszelkie zakłamania ze strony rosyjskiej. Dąży do poznania prawdy, którą dokonuje poprzez analizę ogromnej ilości dokumentów archiwalnych, umów międzynarodowych w relacji do obowiązującego prawa międzynarodowego, ale też i emocjonalnym refleksem osoby ludzkiej. Za równie cenny wkład autorki do nauki o polityce – stosunków międzynarodowych uważam jej ustalenia dotyczące aktualnego położenia i dążeń do autonomii i wolności Tatarów krymskich. Myślę, że można się pokusić o określenie, czy Tatarzy widzą dla siebie większe możliwości przy władzy państwa ukraińskiego – a co, jeśli ich część jednak przy Rosji? A może właśnie chcą absolutnej wolności dla siebie. Jak wiadomo, chęci określają nasze działania.

Ocena książki wymaga jeszcze kilku podkreśleń: badaniami objęto problemy nowe, rozważane zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie, a także w Europie Zachodniej i USA fragmentarycznie; bardzo starannie wyeksponowano rolę wieloetniczności, religii i historii, jako uwarunkowań stanowiących podstawę przy wyjaśnianiu polityki zagranicznej i konfliktów zbrojnych w tym regionie (Półwysep Krymski przed zajęciem jego obszaru przez Tatarów. Osadnictwo i związki polityczne, s. 19 i n.; Chanat Krymski, s. 37; Krym pod władzą carów rosyjskich, s. 79; Krym pod władzą radziecką, s. 117; Próby powrotu Tatarów na Krym, s. 137 i n.). Interesująco naświetlono rosyjski sposób rozumienia geopolityki z uwzględnieniem miejsca i roli konfliktu zbrojnego (Tło polityczne zajęcia Krymu przez Federację Rosyjską, s. 179 i n.; Suwerenność czy prawo do samostanowienia, s. 224 i n.). Poddano wyjaśnieniu „zaangażowanie się państw trzecich” na tym obszarze (Konsekwencje zajęcia Krymu przez Federację Rosyjską, s. 251 i n.). W pracy dostrzega się wyraźną troskę autorki o wysoką poprawność językową.

Lektura książki dr Marii Gołdy-Sobczak przekonała mnie, że jest ona rezultatem rzetelnego wysiłku naukowego i pozwala na stwierdzenie, iż orientuje się ona nie tylko w problematyce zawartej w tytule pracy, ale potrafiła zgłębić wiedzę pokrewną. Myśl przewodnia pracy przedstawiona we wstępie prowadzona jest konsekwentnie

i przejrzycie przez wszystkie rozdziały, a uzyskany rezultat jest w pełni satysfakcjonujący.

Recenzowane opracowanie stanowi nową monografię tego aktualnego tematu, jakim jest Krym jako przedmiot sporu między Rosją a Ukrainą. Znajomość sytuacji historycznej, prawnej i politycznej na Ukrainie, choćby ze względu na jej minioną i obecną rolę w świecie, jest niezwykle przydatna także dla współczesnej Polski. Autorka wypełnia istniejącą lukę w polskiej literaturze politycznej.

Stanisław Wójcik
Instytut Nauk Politycznych
i Spraw Międzynarodowych KUL
wojcikst@kul.lublin.pl

PIOTR OLEKSY, *Wspólnota z przypadku. Studium tożsamości mieszkańców Naddniestrza*, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza 2016, ss. 334.

DOI:<http://dx.doi.org/10.18290/rns.2017.9.1-13>

Naddniestrze w świetle prawa międzynarodowego stanowi integralną część Mołdawii, faktycznie jednak funkcjonuje jako odrębna od niej jednostka geopolityczna. W związku z tym określana jest mianem państwa *de facto*, podobnie jak Abchazja, Cypr Północny, Górski Karabach, Osetia Południowa i Somaliland. Początki Naddniestrza sięgają września 1990 r., kiedy to ogłosiło się ono republiką radziecką, niezależną od Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. W uproszczeniu była to reakcja zsovietyzowanych i zrusyfikowanych elit i mieszkańców regionu naddniestrzańskiego (Rosjan i Ukraińców, a także części Mołdawian) na radykalizujący się mołdawski/rumuński nacjonalizm. Niezależność Naddniestrza została ostatecznie przypieczętowana w 1992 r. dzięki zwycięstwu odniesionemu w wojnie z niepodległą już Mołdawią.

Naddniestrzańskie państwo *de facto* stało się przedmiotem badań, a jednym z aspektów podlegających analizie była tożsamość jego mieszkańców. Problemem tym zajmowali się przede wszystkim Stefan Troebst, Pål Kolstø i Michaił Gubogło. W swych pracach, opublikowanych na przełomie XX i XXI wieku, zwracali uwagę na wyjątkowość regionalnej tożsamości naddniestrzańskiej – przede wszystkim w odniesieniu do Mołdawii – stanowiącej przy tym podstawę do kształtowania się tożsamości państwowej. Kontynuacji tych badań z perspektywy 25-letniego istnienia Naddniestrza podjął się Piotr Oleksy w monografii pt. *Wspólnota z przypadku. Studium tożsamości mieszkańców Naddniestrza*. Bez wątplenia ponowne spojrzenie na ten problem było zasadne, biorąc pod uwagę fakt, że w dorosłe życie weszło nowe pokolenie, które wyrosło w naddniestrzańskim państwie *de facto*.